

Od individualizma k skupnosti: je to še izziv?

Na Oddelku za pedagogiko in andragogiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani (FF UL) smo v sodelovanju s Centrom za izobraževanje FF UL v januarju 2025 pripravili za naše alumne tradicionalne že 42. Pedagoško-andragoške dneve (PAD). Več kot 60 udeležencev in udeleženk so uvodoma nagovorili prodekan za dodiplomski in magistrski študij ter informacijski sistemizr. prof. dr. Matej Hriberšek, predstojnica Oddelka za pedagogiko in andragogiko red. prof. dr. Monika Govekar Okoliš, vodja programskega odbora PAD 2025 red. prof. dr. Barbara Šteh in vodja organizacijskega odbora doc. dr. Vesna Podgornik.

Letošnji PAD so imeli provokativen naslov *Od individualizma k skupnosti: je to še izziv?* Če se ozremo na dogajanje okoli nas in malo dalje v svet, se porajajo vprašanja, ali znamo biti skupaj v vseh svojih posebnostih in individualnostih, se učiti drug od drugega, spoštovati različnost in ali nam je še vrednota prispevati k skupnosti ter se potruditi za sobivanje (sožitje) in skupno učenje. Osrednja nit PAD je torej bila skupnost. Ukvarjali smo se z vprašanji, kako delujejo različne skupnosti, kakšna je pri tem vloga pedagoških in andragoških delavcev, ter z izzivi in strategijami, kako v raznolikih skupnostih doseči medsebojno povezanost, razumevanje in spoštovanje ter skupno učenje.

V dopoldanskem delu PAD so se zvrstila tri plenarna predavanja, v sklopu katerih smo obravnavali različne skupnosti. V prvem predavanju so dr. Klara Ermenc Skubic, Nina Kristl in dr. Jana Kalin pod drobnogled postavile vlogo razrednika, ki postaja vse bolj zahtevna in kompleksna pri skrbi tako za učenje in dobro počutje posameznih učencev kot oblikovanje oddelčne skupnosti ter povezovanje med različnimi deležniki v širši (šolski) skupnosti. Predstavile so, kako je vloga razrednika razumljena v večini evropskih držav, ki spadajo v t. i. kontinentalno evropsko pedagoško tradicijo, ter kakšne rešitve najdemo v državah, kjer prevladuje t. i. anglosaška pedagoška tradicija. V drugem delu pa smo se osredotočili na izbrane rezultate nacionalne evalvacijske študije *Analiza vlog in potreb razrednikov pri vodenju vzgojno-izobraževalnega dela v osnovni in srednji šoli*. Med drugim je bilo postavljeno v ospredje, da so razredniki v večji meri usmerjeni v skrb za dobrobit posameznih učencev kot skrb za razvijanje dobrih medsebojnih odnosov in oddelčne skupnosti. Ozavestiti moramo nenadomestljivost razrednikov pri oblikovanju in vzdrževanju oddelčne skupnosti, poskrbeti za ustrezno izobraževanje in usposabljanje razrednikov tako za delo z oddelčno skupnostjo kot za delo s posameznimi učenci v sodelovanju z njihovimi starši ter za sodelovanje v timih. Ob tem je treba zagotoviti tudi ostale pogoje za kakovostno pedagoško delo: podporo pedagoškemu delu na institucionalni in sistemski ravni, razbremenitev na področju administrativnih in upravnih nalog ter ustrezno finančno ovrednotenje razredništva.

Na drugem plenarnem predavanju z naslovom *Medgeneracijsko učenje: temelj za povezovanje skupnosti* je dr. Meta Furlan predstavila celovito sliko o vseh oblikah tovrstnega učenja, različnih programih in izobraževanjih. V ospredju so bili pozitivni učinki medgeneracijskega povezovanja in učenja tako za posameznike kot za širšo družbeno skupnost, kot so čustveno in socialno blagostanje udeležencev, vzajemna obogatitev in izboljšanje medgeneracijskih odnosov, zmanjševanje medgeneracijskih stereotipov, premoščanje medgeneracijskega prepada, razvoj vključujočih skupnosti, zmanjševanje družbenih razlik ter ustvarjanje temeljev za bolj pravično, trajnostno in vključujočo družbo. Odpirali smo vprašanja o tem, kako v različne medgeneracijske programe vključiti pripadnike različnih generacij in kako doseči tiste iz ranljivih skupin, ki so običajno potisnjeni na rob družbe. Eno izmed osrednjih vprašanj je, kako izkoristiti socialno naravo učenja in se medgeneracijsko povezati v skupnem učenju in ne le biti skupaj brez prave povezanosti. Še poseben izziv je, kako v programe medgeneracijskega izobraževanja vključiti mlade.

V tretjem plenarnem predavanju *Spodbujanje učenja in povezovanja v virtualnih skupnostih* dr. Marka Radovana smo obravnavali vprašanja v povezavi z virtualnimi učnimi skupnostmi, ki so vse bolj del našega vsakdana. Vprašali smo se, v čem so prednosti učenja in mreženja v virtualnih skupnostih ter od česa je odvisna uspešnost tovrstnega učenja. Osredotočili smo se na to, kako ustvariti učinkovito digitalno učno okolje, ki presega tradicionalne omejitve spletnega poučevanja in tudi krizno izobraževanje na daljavo, kot smo ga imeli v obdobju pandemije covida-19, ter iskali odgovore na vprašanje, kako v virtualnih učnih skupnostih spodbuditi aktivno participacijo udeležencev in zmanjšati občutja izoliranosti. Literatura kaže na to, da so v virtualnih okoljih ključni dejavniki za uspešnost učenja »prisotnost« učitelja, organiziranje aktivnih oblik učenja in sodelovalnega učenja ter razvijanje skupnosti. Zaupanje in vzajemnost sta temeljna elementa, ki vplivata na sodelovanje članov ter izmenjavo znanja. Na eni strani je treba zagotoviti stalne interakcije med učitelji in učenci, a na drugi omogočiti in spodbujati avtonomijo učencev ter ne preveč strukturirati in nadzorovati vseh korakov in nalog. Pri tem lahko le upamo, da se v digitalnem učnem okolju pogovarjamo z učiteljem in strokovnjakom za določeno področje in ne le generativnim modelom umetne inteligence. Naj sklenem z mislijo dr. Marka Radovana:

»Spodbujanje učenja in mreženja v virtualnih skupnostih je zapleten proces, pri katerem je potreben uravnotežen pristop ob upoštevanju medsebojnega vpliva družbene dinamike, tehnološke zasnove ter kulture skupnosti, ima pa potencial, da spremeni in dopolni načine, na katere se posamezniki učijo v vse bolj povezanem svetu.«

V popoldanskem delu PAD so vzporedno potekale tri delavnice. Prva je bila nadgradnja plenarnega predavanja o vlogi razrednika. Dr. Marjeta Šarić in dr. Katja Jeznik sta osvetlili poglede in izkušnje šolskih svetovalnih delavcev pri delu z razredniki. Svetovalni delavci so pomembni sogovorniki razrednikom pri njihovem delu z učenci, oddelčno skupnostjo in starši. Na delavnici so udeleženci izmenjali svoje izkušnje in iskali odgovore na vprašanja, kot so, v čem vidijo ključne razrednikove vloge in naloge, na katerih področjih svetovalni delavci (ali

drugi strokovnjaki) vidijo svojo vlogo pri podpori razrednikovemu delu, v čem so pogloblitve ovire za sodelovanje. Skupaj so iskali rešitve za premagovanje ovir ter oblikovali priporočila, ki lahko prispevajo h kakovostnemu sodelovanju svetovalnih delavcev in razrednikov, s tem pa tudi k oblikovanju medsebojno povezanih in spoštljivih skupnosti, tako oddelčnih kot tudi šolskih, lokalnih in drugih.

Na drugi delavnici, ki jo je moderirala Metka Demšar Goljevšček, smo osvetlili filozofska, pedagoška in andragoška teoretska izhodišča, ki se navezujejo na razmerje med individualnostjo in skupnostjo. V ospredju sta bili iskanje odgovora na vprašanje, *ali je odmik od individualizma še mogoč*, in osvetljevanje pristopov, s katerimi lahko v različnih učnih okoljih presegamo individualizem. Predstavljeni so bili primeri dobrih praks, kako lahko vzgojno-izobraževalne institucije z odpiranjem in sodelovanjem z drugimi organizacijami, aktivnimi posamezniki ter lokalnimi skupnostmi presegajo družbene delitve in postanejo prostori medgeneracijskega in sodelovalnega učenja ter trajnostnega sobivanja in odskočna deska za premik od individualizma k skupnosti. V majhnih skupinah smo si izmenjali svoje izkušnje, osvetljevali vlogo pedagoga/andragoga/strokovnjaka na svojem področju delovanja in se spraševali, kaj lahko spremenimo pri sebi in v svojem načinu delovanja, da bo skupnostno učenje znova naša realnost in prihodnost.

Na tretji delavnici z naslovom *Tragedija skupnega – kaj si želim in kaj mi je dovoljeno?* pa so udeleženci pod vodstvom Eme Meden izkusili klasično igro, ki simulira upravljanje skupnega naravnega vira, ter raziskovali vprašanja, povezana s skupnimi dobrinami in pravili njihove uporabe. Poudarjen je bil pomen skupne odgovornosti za prostor, ki zahteva občutljivo opazovanja in proučevanje ekosistemov, upoštevanje potreb drugih članov skupnosti, pripravljenost na dialog in sposobnost konstruktivnega reševanja konfliktov. Tema je še posebej aktualna v času okoljske krize, ki v ospredje (ponovno) postavlja pomen odločanja in odzivanja v skupnosti. Delavnica je udeležencem ponudila ideje in priložnost za razpravo o tem, kako v vzgojno-izobraževalnem procesu obravnavati potrebo in izziv ohranjanja skupnih virov ter spodbuditi trajnostne in skupnostno naravnane prakse.

PAD 2025 smo sklenili z razpravo na okrogli mizi, ki jo je moderirala dr. Barbara Šteh. Na okrogli mizi je bil poudarjen ključen izziv, kako preiti od besed k dejanjem in vsakodnevno udejanjati deklarirane vrednote o skupnem dobrem in sožitju ter se povezati v skupnem učenju in delovanju. V ospredju so bili skupni poudarki predhodnih predavanj in delavnic o pomenu ustvarjanja pogojev za povezovanje v raznolikih skupnostih – »fizičnih ali virtualnih«, kjer je prostor za skupno razmišljanje in učenje, ki dopušča raznolike poglede, kjer se zavedamo razmerij moči, smo spoštljivi ter prevzemamo iniciativo in odgovornost. Posebej je bilo poudarjeno, da je vedno znova treba ozavestiti tudi lastno pozicijo in razmisliti, kaj lahko v kontekstu, v katerem deluje, za bolj vključujoče skupnosti naredi vsak od nas. Naj nas vodi misel Hermana Hesseja: »Včeraj sem bil pameten, zato sem hotel spremeniti svet. Danes sem moder, zato sem sklenil spremeniti sebe.«

Dr. Barbara Šteh